

درگاه

۱ خزیران ۳۳۷

نومرو : ۴

برنجی سنه : برنجی جلد

ادبیات تاریخی

سلجوقیلر دورنده کی

آناتولی شاعرلری

شید حمزه

§ ۱ سلجوقیلر دورنده آناتولیده کی تورک ادبیاتنک عناصر سربکسینی و باشلییه سجه لرینی دیگر براترمرده [تورک ادبیاتنده ایلاک متصوفلر، یدنجی بیعت، ص ۲۰۰-۲۸۶] بوتون تفصیلیله کوستردیگیز جهته، بوراده هیچ برقمده لروم کور، یورز، ایشته مجری یدنجی عصر آناتولیسنک مادی و معنوی بر جوق بحرانلرله صارصلدینی برزمانده پیشین متعدد متصوف خلق شاعرلری آراسنده، اثرینی و شهنشی آرزوق طایفه، مقدر اولاییلدیگیز بک محدود سپاردن بریده «شید حمزه» در.

§ ۲ اودوره منسوب سائر شاعرلر کی «شید حمزه» نك استنده تکرارده و یاسائر تاریخی - ادبی منبعلرله تصادف اولونماز. بوندن دولای بر اسکین متصوف شاعر حقهده بر تدقیقه پولونوق شویله دورسون، حتی اسمی ییله ذکر ایدیللمندر. ایلاک دفعه اولارق سکنر سنه اول اقدامده ساز شاعرلری حقهده نشر ایتدیگیز منبعلرله بو شاعرک اسمی ذکر اتمش و شخصیتله اثرندن «تورک ادبیاتنده ایلاک متصوفلر» ده بر ازم ایشدک. اوزمانه عائد ادبی - تاریخی وثیقه لرك فوق العاده هدریندن دولای بوخصوصی تدقیقنامه مردهده «شید حمزه» حقهده مثبت و اطرافلی معلومات و برمه ییجکیز.

§ ۳ «شید حمزه» به عائد اولوق اوزره طایفیدنز بکانه اثر، «حاجی کمال» ک «جامع النظائر» نده موجود اون دوقوز بیلک اخلاقی - صوفیانه بر منظومه دن عبارتدر. «مفاعیلن مفاعیلن قوون» وزنیه، اوزمانه عائد سائر منظوملر کی جوق ابتدائی برطرزده و «غزل» شکلنده یازیلش اولان بو اثرده، شاعر، دنیاک فانیلکندن و اجل جانی هرکسک ایتیه جکندن بحاله غافلری بوغفلت اوقوسندن اوپاند برمه چالشمه قدهدر. منظومه نك سوکنده، «کوکانه حق رحمتدن لطف و انعام کلدیکی، یوقسه صنایع شعریه دن غافل اولدینی» اعتراف ایدن «شید حمزه» بو اعترافله ده، علی العاده بر شاعر دکل بسلکنی خلق آراسنده نشر و تعمیمه اوغراشان بر صوفی اولدینی کوسترسور.

§ ۴ بوکوجوک تدقیقه ذیل اولارق «شید حمزه» نك بر منظومه سنی - اجماع ایدن لسانی تعلیلات و تفصیلات ایل - نشر ایده جکیز جهته، اوقسمک معلومه سی، بوزنک آنجام مجری ۷-۸ نجی عصرلره عائد اولاییله جکی فاولوزی نقطه نظرندن مدلاً ایضاح ایدیبیلر. آنجاساق «لامی» نك «اطائف» نده موجود برروایتک اونی «نصرالدین

خوجا» ایله مناصر کرا متفروش بر صوفی شکلنده کوستردیگینی و حالبوکه «نصرالدین خوجا» نك «مجری ۶۸۳» ده وفات ایتدیگینی نظر اعتباره آلیرساق | تفصیلات ایچون «نصرالدین خوجا» عنوانی اثرمنه مراجعت، ص ۸-۹ |، «شید حمزه» نك یدنجی عصر آناتولی شاعرلرندن اولدینی نظریته ادعا ایدیبیلر.

§ ۵ «شید حمزه» نك بر خلق شاعری اولدینی دوشونورسک، اثرلری - «یونس اسره» کی - قسماً عروضا یازسه ییله، داها زیاده خلق وزنی قوللانمایی اجماع ایتدیگینی استدلالات ایدیبیلر. فی الحقیقه اسکین اطائف کتابلارنده موجود تاریخی بر روایت، «شید حمزه» نك اسکین «اوزانلر» کی بجا وزنیه بالبداهه مانیلر انفاذ ایتدیگینی، حتی برده بیرونانه عد ایدیلجه ک قدر سربست ولایق داوراندینی آکلاتیور:

«شید حمزه برشاکرد ایلل بیاده سفر ایدره رکن
«برکویه اوغرازلر، کلوب برکنشاده قونارلر.
«مکر کولک خاوندلری جم اولوب بربره کلوب
«ایتیلرین کورورلر. کوروب ایدر: ای باجیلر،
«نه خوش جم اولش سز، یوخسه کویده بایرامی
«وار؟ دیر. ایچلرندن بریسی ایدر: های باشا،
«بایرام قنده ا حلال بودرکه:

یاند خرمایز
«مهم یاند طامز

«امن کویدن سیدی
«او شده کادک ایتکیز

«شید حمزه همان دیرکه:

آفرنده بودر
«دستور ویرک قادیلر

«او شده کادک ایتکیز
«دستور ویرک قادیلر

§ ۶ مجری اوننجی عصرده تثبیت ایدیلش اولان بو حکایه دن مختلف شیلر استنتاج ایده بیلر: اولاً، ادبیاتنک اسکین طرزی اولان بوزدی شالی ماتیلر، «اوزانلر» و متصوف خلق شاعرلری طرفندن مصرلردن بری الک مبذول برطرزده قوللا نیلهدر، «احمد یسوی» و «شید حمزه» کی یونس، قانیوسر، کیکلی بابا، حاجی بایرام، الخ... بو طرزی قوللانمندر. ثانیاً، «شید حمزه» نك شاگردیله برابر - یوکلری آرقه لرند اولدینی حالده - کویدن کویه کزمه لری، اونلرک یدنجی عصرده آناتولیده بک مبذول اولان «قلندریه» شعبه لرندن برینه منسوب اولدقلری ایما ایدیورکه، یوقاریده کی برده بیرونانه قطعه سی و «نصرالدین خوجا» نك اوکا قارش طرز معامله سی بونی تأیید ایتکدهدر. ثالثاً، اوغراذلری کویده اوئشاده ائی زماندن بری ارککلرک موجود اولاماسی، بونک یدنجی عصرده آناتولیده کی بوغول تفریاتی زمانه مصادف اولدینی حقهده کی دیگر تاریخی و لسانی روایات و دلالتله تطابق ایتکدهدر.

§ ۷ کویدن کویه، شهردن شهره نعره و فریاد اورده کزمن «عالمی المذهب» و «قلندری المذهب» برزمره اولان «شید» لر، یالکنز یدنجی عصرده

دکل متعاقب عصرلرده آناتولیده منتشر دیلر. «ابدال، ایتیق، قلندر، حیدری، جامی، الخ...» کی زمره لرله یالکندن علاقه دار اولان بو «شید» لرك اوننجی عصرلرده موجودیتلری حقهده وثایقه مالکنز، «فهری» نك شو اوج یقی اونلرک احوالی بک ائی کوسترمکدهدر:

ییلورمیساک نهدر عالمده شید
چیتروپ نعره اورده ایده فریاد

کمی صاله علینک ذوالفقارین
ییلکه چنبرک برج حصارلا

قیلیچی حمزه صاحب قرائه
صالب چنکلی ایده لندهانک

§ ۸ بوتون بو مقدمندن صوکر، آرتق «شید حمزه» حقهده - حقیقه نسبتاً الک قریب - ترکیبی بر مطالعه درمیانی قابلدن: اثرلری و خاطره سی قسماً اوننجی عصره قدر یاشایان «شید حمزه»، قلندر، ابدال، بابائی، یسوی... کی مختلف اسملر آلتنده یدنجی عصرده آناتولی و قایلان و بوغول استیلانک حاد بر شکل و برمه ییچرمان مادی و معنوی دن استعاده ایلل مسلکنی خلق آراسنده یامغه چالیشان «باطنی المذهب» بابا لردن بربره. عروض وزنندن زیاده خلق لسانیه و خلقی وزنیه تصوف - اخلاقی منظوملر یازدینی محقق اولقله برابر، او دوره عائد سائر محصولات کی، مؤخرأ اونورده اورته دن غائب اولش در. ب «جامع النظائر» ک یازیلدینی زمانلره، آناتولیده خلق آراسنده «شید حمزه» به عائد اثرلرک هنوز یاشادینی قولله طن ایدیورمک، «لامی» دورنده خاطره سنک حالا بایدار اولماسی ده نیجه بوکا بر دیلدر. «یونس» کی بوک بر شخصیت متصوفانه و شاعرانه یه مالک اولمایان «شید حمزه»، اسملری اکثریتله اونوتولان سائرسفلری و عناصرلریله برابر، «یونس» ک شخصیت معنویه سنک تشکلنده شیمه سز مدخله اودر؛ چونکه آناتولیده بو طرز شعرک و بو شعر ذوقنک انکشافنده مرچالده ایتکینی درجهده بررول اوینامشدر. مع مافیله بو طرز ادبیات، «یونس» و مقبلریله ملی ذوقه تمامیه انطباق ایتدکن صوکر، سائرلری کی «شید حمزه» نك اثرلری ده رغبتن دوشش و نهایت اوننجی مصردن اعتباراً خلق آراسنده اونوتولوب کتمشدر. لکن هر نه اولورسه اولسون «شید حمزه» یدنجی عصر آناتولی شاعرلری آراسنده، خلق شاعر متصوفی اولق اعتباریله، اعمال ایدیلجه ییله بر موقی حائزدر. استانبول و الحاصه آناتولی کتبخانه لرند مستقلأ اجرا ایدیلجه ک دقلی تحریات نتیجه سننده اونک سائر بعض منظومه لر نك الکیجه جکی بک زیاده امید اولونه بیلر.

کورسلی زاده محمد فؤاد

دارالفنون تورک ادبیاتی تاریخی مدرسی